

Preparált testtapasztalatok

AZ ÉRINTETTSÉG REPRESENTÁCIÓI
BESNYŐI RITA, MAROSI LÁSZLÓ ÉS SZENTELEKI GÁBOR MŰVEIBEN

Mindannyian társadalmi lények vagyunk, akiket az általunk kialakított szociális környezet határoz meg. Ez a meghatározottság a képességeinkben, szokásainkban, szükségleteinkben és érzéseinkben is kimutatható. A mindennapi életünk sikeressége az egyéni adottságaink mellett a szocializációs folyamatainktól is függ, ezért alapvető jelentőséggel bírnak a személyiségünk, illetve viselkedésünk alakzatai, a társas készségeink és szociális szerepeink fejlesztése, illetve a védekező mechanizmusaink működtetése. Interperszonális kapcsolódásaink fontos feltétele a kölcsönös egymásra hatás, az interakció, mely akkor valósul meg, ha megvan a lehetősége annak, hogy az egyik személy cselekedetei, gondolkodása, személyiségének lenyomatai, vagy az általa gerjesztett érzelmi behatások befolyásolják a másikat. Ezeknek a kölcsönös egymásra

hatásoknak a megélésében kiemelkedő jelentőséget kap a test szerepe. A fenomenológia úgy tartja, hogy az észlelő test az az „átjátszó állomás”, amely közvetít a világban megélt tapasztalatok és a tudatunk között, és amely megnyitja magát a másik ember felé, hogy rajta keresztül önmagához juthasson vissza. Hiszen a test észlel, érzékel, érez. A test önmagunk és mások megértésének a közege, amely a világnak nevezett tapasztalati mezőbe van behelyezve. Észleléseink tehát felfedik az önmagunkhoz és a világhoz való viszonyunkat is.

A fenomenológiánál maradva, Edmund Husserl német filozófus elvetette a szokásos test-lélek-elme felosztású megközelítéseket, helyette a testi tapasztalást a maga eredetiségében igyekezett megvizsgálni. Arról beszél, hogy minden testtapasztalatban sajátos kettősség figyelhető

BESNYŐI Rita: Őnarckép (2) | Rita BESNYŐI: Selfportrait 2 | 2022, réz, kombuchabőr, zsinag, 29x21 cm
Fotó: Schöff Gergely

meg, és kijelenti, hogy ennek a kettősségnek pont az a lényege, hogy egyszerre vagyunk képesek a testünket kívülről és belülről is átélni. Husserl ezért kétféle testi minőséget határoz meg: a fizikai testet (Körper) és a szubjektív, organikus testet (Leib). Tehát a fizikai test benyomásaihoz az érzelmekkel teli, eleven test megélései is hozzáadódnak. Ezzel magyarázható, hogy egy bizonyos érzetű különböző karakterű élményeket kötünk, mint például a fájdalom esetében is többfélével tudunk elkülöníteni. A többiek testét is hasonló konstrukcióként érzékeljük, ezért feltételezhető, hogy másokat is a miénkhez hasonló ego irányít, és ugyanannak a kettősségnek a változásában, egymásba játszásában léteznek. E két minőség összefonódásából létrejövő tapasztalás teszi a testet egyszerre érzékelő és érzékelhető dimenzióvá, hiszen individuális és szociális helyzetekben az észlelés cselekvői és tárgyai is egyaránt vagyunk.

A testtapasztalás felülete a bőr: elválasztó „réteg”, mely köztes térként funkcionál test és világ között. Ugyanakkor projekciós felületként is szolgál, amely visszatükrözi mind az organikus testünk, mind pedig a fizikai testünk által felfogott és befogadott ingereket, megéléseket. Viszont a szociális helyzeteknek kitett testünk bőre páncél is, de nem külső rátét, hanem belülről, önmagából kinövő szerv, melyet a test a dolgok felé tart. Vagyis az észlelésben közvetítő közegként adott bőr egy olyan eleven térként van jelen, amelyben az én és a világ érintkezik egymással.

Vajon ez az érintkezés és érintettség hogyan és milyen céllal tud reprezentálódni a művészeti vagy design-

kontextusba helyezett testtapasztalat esetében? Hogyan mutatja meg magát az elkészült tárgyakon keresztül az észlelő-észlelhető-észlelet viszonyrendszerében egyszerre jelen lévő test? A kortárs tárgytervezői és tárgyalkotói szcena követői egységesen egyetértenek abban, hogy számos hazai tervező munkái a design és a képzőművészet határán helyezkednek el, mert olyan többlettel rendelkeznek, ami túlmutat tárgyaik hasznosságán és esztétikai érdemein. Ezért alkalmasak arra is, hogy a tárgyalkotás értelmezői szempontjainak kiszélesítésével beemelhetők legyenek a kortárs művészeti beszédmódba. Besnyői Rita építész, ötvös, ékszertervező, Marosi László fémműves, ékszertervező, szakoktató és Szenteleki Gábor festőművész, tanár kiállítási anyagai remek alkalmat szolgáltatnak ezeknek a határterületeknek a letapogatására.

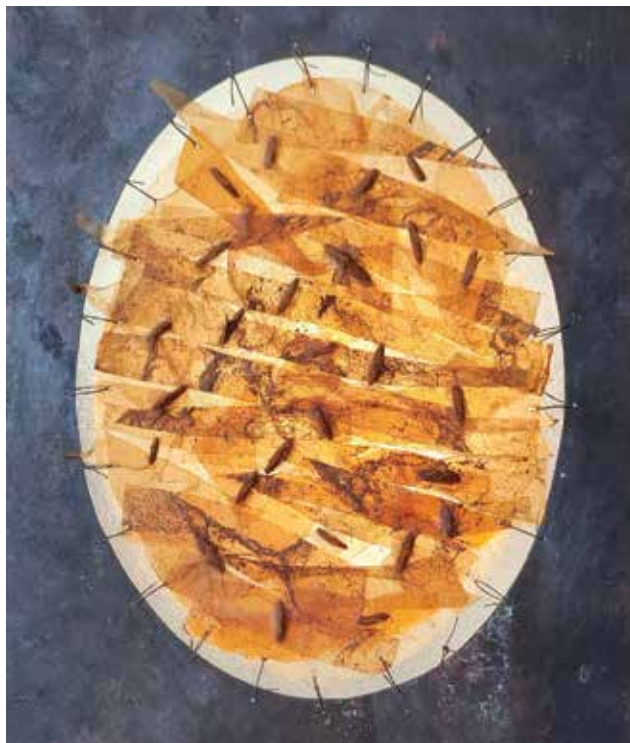
BESNYŐI Rita: Lyukas bőr brosz | Rita BESNYŐI: Holey skin, brooch
2022, kombuchabőr, alumínium, zsinag, ezüst, Ø 8 x 2 cm
Fotó: Besnyői Rita

BESNYŐI Rita: Önarckép (3) | Rita BESNYŐI: Selfportrait 3
2022, réz, kombuchabőr, ezüst, 29x21 cm
Fotó: Besnyői Rita

Az alkotói tudat folyton figyel, irányítja, elemzi, értékeli önmagát. Kíváncsisággal fordul a saját igazságainak, átélt traumáinak identitásképző mintázatai felé, melyeket lenyomatként megőriz minden elkészült munkában. Besnyői Rita munkái, gazdag és sokrétű témafelvetései is ezen az önreflektív módon szólalnak meg. Alkotói tevékenységét kísérletező attitűd és bátor anyaghasználat jellemzi. Kifejezőmódjában saját érzékenységén átszűr,

őszinte hangú, önterápiás szándék érhető tetten, amely minden tárgyába beleíródik.

BESNYŐI Rita: Önarckép (4) | Rita BESNYŐI: Selfportrait 4
2022, réz, kombuchabőr, zsinag, rózsatövis, 29x21 cm
Fotó: Besnyői Rita

A *Bőr* sorozatot a K.A.S. Galériában láthattuk a *Kontrapunkt* című kortársékszer-kiállítás részeként 2022. szeptember 13. és 18. között. A sorozat tárgyain kombuchagombából érlelt, kör alakú, pergamenbőrszerű anyag van rézkeretekbe kifesztítve. Érzelmű kijelentéseket tevő, mellkasra szánt brossok, amelyek hozzáférést engednek mind az individuumból, mind pedig egy tágabb környezetbe helyezetté értelmzési területeihez is. Párbeszédet kezdeményeznek egyén és közösség, ember és természet, létrehozott és természetes, érzelmi kitettség és gyógyulás, külső és belső minőségei között. A legkézenfekvőbb értelmzési réteg az egyén különböző szerepeinek, önarcképeinek, érzelmeinek vizuális lenyomat szintje. A mindennapi életünk különböző helyzeteiben előlépő és helytálló személyiségünk reprezentációi. Kifesztítve, és belekényszerítve talán, de mindenképpen egy kimerevített pillanat részeként, a figyelem központjába állítva. Anya, testvér, szerető, önző, gyenge, bizonytalan, durva, türelmes, őszinte... olvashatjuk címkékként felfüggesztve: egy trikó díszítő foltjai ezek. A köralakzatok a Petri-csésze asszociációját is felkeltik, és in vitro megfigyelések tárgylemezeiként is tekinthetünk rájuk. Az önreflexív alkotói tudat érzelmi preparátumai, amely megfigyeli, értelmezi és eltárolja megélt helyzeteinek tapasztalatát.

Az élet által megnyúzott, vagy önmagunkról lefejtett bőrrétegeink gyűrődései, törekenyre száradásai, vagy a tapasztalatok által meggedzett ráncos arc bőrünk ernyedett barázdáltsága. Sajátos reprezentációi a fenomenológiából kölcsönzött kétféle testi minőségnek, vagyis a hús-vér testi tapasztalásnak (Körper) és az eleven, érzelmekkel teli test megéleléseinek (Leib), illetve azok egymásra rétegződéseinek, vagy éppen szétfésleléseinek. Nem konkrét történetet mesélnek el, hanem a helyzetekbe vetett test percepcióinak egymásba fonódását állítják elének a megtapasztalt észleletek gazdagságában. Viszont a szövés aktusa az átformálás, újrastrukturálódás olvasatát is kínálja, azt az érzelmi fázist jelenítve meg ezáltal, amikor egy meghasadt állapot után „összerakjuk” magunkat. Az összevarrt munkák is behozzák a helyreállítás, gyógyulás asszociációit, melyet a lógó, „elvarratlan szálak”, és a nem teljesen illeszkedő darabok között keletkező rések, hiányok további szimbolikus réteggel vonnak be. A kikényszerített egyesülés, a külső beavatkozás vagy a hegesedő sebek, megszáradt húscsapatok kellemetlen érzetéhez az operáció utáni gyógyulás reménytelen várakozása gyűl.

A *Bőr* sorozat darabjainak szemlélésekor láthatjuk, hogy az individuumból felőli értelmzéséktől elmozdulhatunk

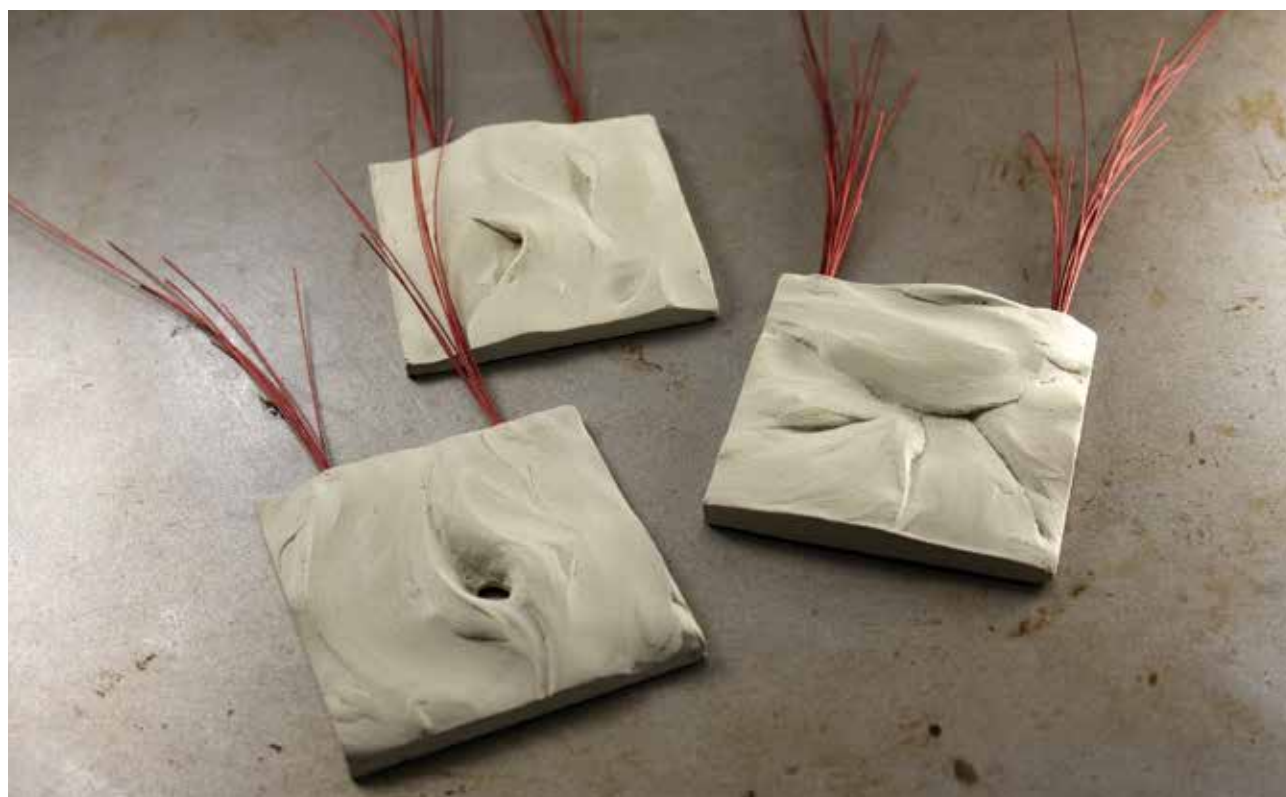
BESNYŐI Rita: Bőr térinstalláció | Rita BESNYŐI: Skin space installation
2022, kombuchabőr, drót, tüll, 60x40 cm
Fotó: Schöff Gergely

a közösségben átél, interperszonális kontextusok felé is. A társas viszonyok kínálta olvasatban az egymás felé fordult testek, egymásba fonódott kapcsolatok szociális mintázatait ismerhetjük fel, hiszen a szövés, varrás, kifeszítés, rétegezés technikai elemei a másokhoz való kapcsolódás különféle reprezentációit is modellezik. Az illeszkedési problémák, szakadások, idő- és térbeli hiányjelek tapasztalati emlékei is mindannyiunk számára könnyen előhívhatók Besnyői Rita brossai által.

Az anyagként hozzáadott növényi tüske a védekező-támadás szociális dinamikáit idézi, vagyis egyéni és közösségi olvasatot is kínál, ugyanakkor két új gondolati irányt is a művekhez csatol. Egyrészt, aki régebb óta követi a művész munkáit, az felismeri, hogy a tüskék visszatérő motívumok, és nem először jelennek meg asszociációs elemekként. Láthattuk már a karantén ideje alatt készült ékszereiben, illetve az *I follow rivers/folyók mentén* című kiállításán is (FISE Galéria, 2021. szeptember). Egyfajta vizuális összekötő részecskéként Besnyői beidézti ezeket a korábbi munkáit is, folytatólagosságot képezve és illeszkedve a sokrétű, mégis egységes ékszertervezői életműhöz. A tüske alkalmazásával a magányosság többféle síkjára való rálátás tapasztalati összegzése, a repetitív tevékenységek felszabadító ereje és a természetből való merítés alkotói attitűdje jelenik meg. Ugyanakkor a művek organikus, növényi részei az ember és természet

viszonyrendszerének értelmezési keretei közé is illeszkednek, amit alapvetően a kombuchagomba mint anyag jelölt ki. A gombák a természet nagy átalakítói: a lebomlás, a rothadás és a megújulás folyamatainak irányítói. Az emberi bőr itt kombucha által megtermelt és kiszárított „micéliummasszával” lett helyettesítve. Teret adva ezzel az önkényes, véletlenszerű formaalakulásnak is, hiszen egy organikus anyag esetében nem minden munkafolyamat irányítható teljes mértékben. Egy biohártya jön létre ezáltal, de nevezhetjük bőrprotézisnek is, melynek színe és fonákja tetszőlegesen lett kijelölve. Az emberi és nem-emberi ilyen jellegű összevonása a vitalitás különös szintjeit is magába illeszti, hiszen a növényi életmód a figyelemfelkeltés stratégiáit működteti (fenyegető tüskék), míg a gombák a rejtőzködést és a mélyebb tudatszinteket választják.

Összefoglalva tehát, Besnyői Rita *Bőr* sorozatában az individuális és szociális értelmezői keretek mellett az ember természeti környezetbe vetettsége is hangsúlyt kap. E három kontextus nézőpontjai, működési dinamikái keverednek, egymáshoz rendelődnek, kifeszülnek, egymásra rétegződnek. És csakúgy, mint az életben, egy olyan nyitott, átjárásokkal teli dialektikus mezőt idéznek elénk, melyet illeszkedési vonalak, hegek, töredezettségek, szakadások, kapcsolódási nehézségek tesznek elevenné és sokrétűvé.

MAROSI László: Nyakékek | László MAROSI: Necklaces
2022, öntött, színezett beton, acélsodrony, medálok: 6x6 cm
Fotó: Marosi László

Az érzelmi helyzeteket átélt test Marosi László és Szenteleki Gábor *Hús és fém* című, a FISE Galériában 2022. május 17. és június 3. között bemutatott kiállítási anyagában is központi szerephez jut. Bár mediálisan két különböző megközelítési utat látunk, de mindkét alkotó műveiben közös elemként kiemelhető a tapasztalás testi lenyomatainak ábrázolása. A bőr e munkákban is a kifejezés és alkotás felületeként, helyszíneként jelenik meg.

Marosi László a fémen kívül gyakran használ betont, bőrt, különböző műanyagokat és egyéb, az aktuális koncepcióhoz igazodó alternatív anyagokat. A kiállításon látható brossaiban, nyakékeiben, táljaiban a trauma taktilis alakzataira ismerhetünk rá. A tűzzománctól szinte megelevenedő gennyesedő, gyulladt sebeket, hegesedő sérüléseket, műtéti varratokat, vérző, kitágult pórusokat, nyúzott húscsapatokat látunk, de mégsem riadunk vissza tőlük. Pedig Marosi elég konkrét, nem

absztraháló ábrázolásmódot választ: a mimetikus jelleg, a tapintható felületek, a hol élénk, hol elhaló színek több érzékre ható befogadói élményt adnak. A sebek megszólítják bennünk saját megsebzett állapotainkat, ezért ismerünk rájuk, ezért értjük őket. Az egyéni történetek így egymással is interakcióba kerülnek, és a kapcsolódások szociális élménnyé teszik a bemutatott tárgyak befogadói tapasztalatát is. (A megnyitón is többen osztották meg egymással a különböző sérüléseik, látható hegek tényét.) Vagyis előhívják gyerekkori horzsolások vagy felnőttkori balesetek maradandó nyomainak emlékét, és szívesen hasonlítgatjuk ezeket a kiállított művekhez. Ez azért lehet, mert Marosi alkotásaiban a bőrre mint eseményhelyszínre nézhetünk rá, amely a történetet elszenvedi, viszont nem konkretizálja a pontos helyét a testen. Vagyis a kiállított munkák azt az „abszolút bőrt” tárják eléénk, amelyet mindenki visel. Ez a közös emocionális/emlékezeti

MAROSI László: Tál | László MAROSI: Dish | 2022, domborított, poncolt, patinázott vörösréz, Ø 20 cm

Fotó: Marosi László

tárból előhívható élmény mindkét testi minőségünkbe (Leibkörper) beleíródott testtapasztalatunk, melynek látható és érzelmileg visszahívható jelei is maradtak. Ebből adódik, hogy a bőr nem csupán a nyomhagyás felületeként, hanem tanújaként is értelmezhető, hiszen minden tapasztalás esetében jelen van. A fém és beton

MAROSI László: Nyakék | László MAROSI: Necklace
2022, patinázott vörösréz, rozsdamentes acél, damil, medál: 6,3x6,3 cm
Fotó: Marosi László

MAROSI László: Brass | László MAROSI: Brooch
2022, cizellált sárgaréz, tűzománc, patinázott vörösréz, rozsdamentes acél, 6x6 cm
Fotó: Marosi László

merev redői fájdalomhordozó mintázatok, melyeket a test elleni erőszaktól torzult, görcsös befeszülések jellemeznek: a saját páncéljává váló test vizuális metaforái. A vörös póthaj vagy a fröcsögő vénákat imitáló függesztők segítik a rideg beton és réz nyakékeknek a testi értelmezés kontextusában való maradását.

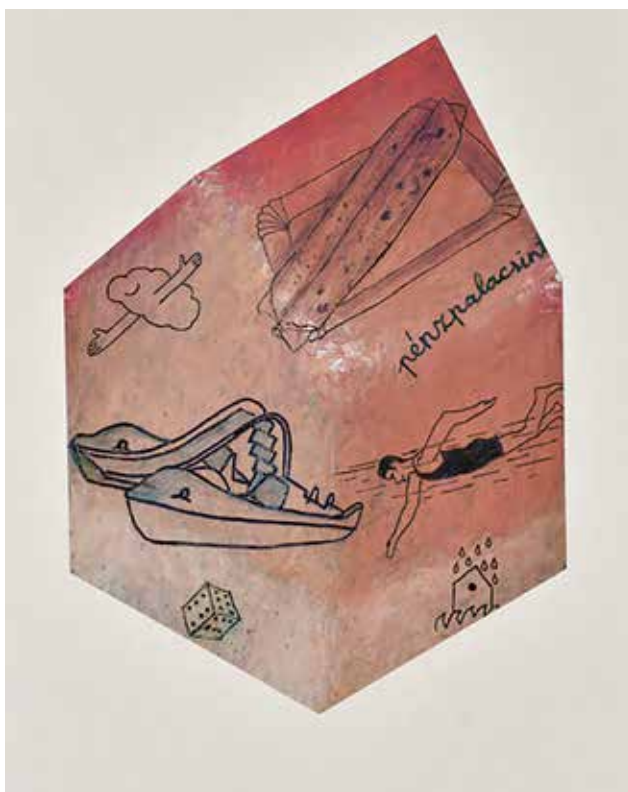
Szenteleki Gábor festőművész összefonódása az ékszertervezői szakmával nem új keletű, hiszen évek óta dolgozik rajztanárként a Práter (Budapesti Komplex SzC Kézművesipari Technikum) ötvösképzésében, illetve ismerhetjük Bajcsi-Nagy Balázs fémművessel közös, *Life Sucks* című kitűzőjét. A FISE Galéria kiállítóterében bemutatott munkái is ez utóbbi koncepciójához igazodnak, ezért alkalmasak az élethelyzetek által teleírt test diskurzusán belüli vizsgálatra. A *Hús és fém* kiállítási anyaga két részre osztható: ház formájú keretekre kifejlesztett, különböző bőrfelületeket ábrázoló vásznakra, melyeket gyűrődések, elszíneződések, anyajegyek, tetoválások, bőr alatti erek tesznek változatossá. Illetve természetellenes pózokba csavarodott, vagy mutálódott torzók, testrészletek festményeire. A testi ficamok és torzulások régmúlt traumák nosztalgiáját hordozzák. Pasztellszínű érzelmi preparátumokként tekinthetünk rájuk, melyek az elfogadás és beletörődés megszépítő címkéivel lettek ellátva.

SZENTELEKI Gábor: Hsssssszzzzzz
Gábor SZENTELEKI: Hsssssszzzzzz
2022, olaj, vászon, 30x25 cm
Fotó: Szenteleki Gábor

SZENTELEKI Gábor: Cím nélkül | Gábor SZENTELEKI: Without title
2020, papír, színes ceruza, vízfesték, olajpasztell, 24x18 cm
Fotó: Szenteleki Gábor

SZENTELEKI Gábor: Nyaraló | Gábor SZENTELEKI: Summer cottage
2021, papír, olajpasztell, színes ceruza, filctoll, 30,5x23 cm
Fotó: Szenteleki Gábor

BAJCSI-NAGY Balázs – SZENTELEKI Gábor: Life Sucks, kítűző
Balázs BAJCSI-NAGY – Gábor SZENTELEKI: Life Sucks, badge
2020, olaj, vászon, ezüst, Ø 6,5 cm
Fotó: Szenteleki Gábor

Szenteleki kítör a hagyományos négyszögletes keret szorításából, és a bőrt mint projekciós felületet használva hat-, hétszögletű alakzatokban kiemeléseket, ráközelített részleteket mutat. Finoman, piktogramok által közöl. Tetoválásai az események vékony vonalas felidézései, nem gazdag illusztrációk, és nem is engednek mélyre a múlt emlékeibe. Itt sem a történetek elbeszéléseit látjuk, csupán tömönatos naplóbejegyzésekként óvatos nyomokat hagyva sejtetnek a lezárult gyerekkorról. Az alkotó nem a megsebzettség állapotaira fókuszál, inkább a kellemes megtapasztalások kerülnek előtérbe. A művek a családi viszonyokhoz vezetnek vissza, hiszen a ház alapforma az otthonosság és a szeretetben levés biztonságát idézi, és előhívja a szülő-gyerek kapcsolatokat, a gyermeki önfeledtség világát. A befogadóval való interakció ezeknél a műveknél is megtörténik: alapvető hozzáférést biztosítanak a gyermekkori emlékekből építkező önmagunkhoz, és bennünk is megszólítják a régi nyaralásaink, rajzfilm- vagy olvasási élményeink kedves emlékeit. Nem provokálnak, nem dobnak bele korábban megélt poklainkba, mégis sajátos melankóliát árasztanak. Mert bár tudjuk, hogy a család szociális közegében történt események érzelmi lenyomataival van dolgunk, mégis keserédes magányosságot olvashatunk ki belőlük.

TÓTH Ditta
esztéta, műkritikus